Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 9. 1999, sp. zn. 7 Nd 310/99

Číslo: 14/2000

Právní věta:

Uveřejnění článku v denním tisku, ve kterém se soudce odvolacího soudu před rozhodnutím o odvolání proti rozsudku soudu prvního stupně vyjadřuje v tom smyslu, zda takový rozsudek je či není správný, je způsobilé vyvolat pochybnost o jeho objektivitě a nestrannosti. Jestliže soudce skutečně poskytl novináři takový rozhovor, jde o pochybnost, jež je důvodem pro vyloučení soudce z úkonů trestního řízení pro jeho vztah k věci (§ 30 odst. 1 tr. ř) bez ohledu na to, zda publikovaná citace odpovídá skutečnému vyjádření soudce, jak je učinil při rozhovoru s autorem článku.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 15.09.1999

Spisová značka: 7 Nd 310/99

Číslo rozhodnutí: 14

Číslo sešitu: 3

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Vyloučení orgánů činných v trestním řízení

Předpisy: 141/1961 Sb. § 141 odst. 2

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud České republiky k stížnosti obviněného potom, co povolil navrácení lhůty k podání stížnosti, zrušil usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 19. 3. 1999 sp. zn. 7 To 31/99 a sám rozhodl tak, že předsedkyně senátu Vrchního soudu v Praze JUDr. J. M. je vyloučena z vykonávání úkonů trestního řízení v trestní věci vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. 1 T 31/95.

Z odůvodnění:

Napadeným usnesením bylo podle § 30 odst. 1, 2 tr. ř. rozhodnuto, že předsedkyně senátu Vrchního soudu v Praze JUDr. J. M. není vyloučena z vykonávání úkonů trestního řízení v trestní věci obžalovaného I. J. a spol. vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. 1 T 31/95.

Proti tomuto usnesení podal obžalovaný I. J. stížnost, v níž poukázal na to, že v tisku bylo publikováno takové vyjádření JUDr. J. M., jehož obsah svědčí o její podjatosti. Namítl, že správně měla být JUDr. J. M. vyloučena z vykonávání úkonů trestního řízení v projednávané věci. Navrhl, aby napadené usnesení bylo zrušeno a aby bylo rozhodnuto, že JUDr. J. M. je vyloučena.

Nejvyšší soud se především zabýval otázkou, zda stížnost proti napadenému usnesení je přípustná. V

této souvislosti je nutno poznamenat, že v usnesení je uvedeno poučení, podle něhož stížnost není přípustná. Vrchní soud v Praze toto poučení učinil s odkazem na druhou větu ustanovení § 141 odst. 2 tr. ř. Uvedené poučení je však nesprávné.

JUDr. J. M. je předsedkyní senátu, jemuž u Vrchního soudu v Praze připadlo rozhodnout o odvolání státního zástupce proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 7. 10. 1998 sp. zn. 1 T 31/95. Vrchní soud v Praze o návrhu obžalovaného I. J. na vyloučení JUDr. J. M. rozhodl ve stadiu odvolacího řízení, a to v senátě, jehož předsedkyní byla JUDr. J. M. Podle ustanovení § 141 odst. 2, věty druhé, tr. ř. usnesení soudu lze stížností napadnout jen v těch případech, kde to zákon výslovně připouští a jestliže rozhoduje ve věci v prvním stupni. Stížnost proti rozhodnutí o vyloučení soudce zákon připouští v ustanovení § 31 odst. 2 tr. ř. Vrchní soud v Praze byl soudem druhého stupně ve věci samé, tj. pokud jde o podanou obžalobu, a jako soud druhého stupně měl rozhodnout o odvolání státního zástupce proti rozsudku Městského soudu v Praze. Pokud však jde o dílčí otázku týkající se vyloučení JUDr. J. M., rozhodoval v této věci poprvé a navíc v senátě, jehož je JUDr. J. M. předsedkyní.

Podle čl. 10 Ústavy ratifikované a vyhlášené mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána, jsou bezprostředně závazné a mají přednost před zákonem. K mezinárodním smlouvám, které má ustanovení čl. 10 Ústavy na mysli, patří Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (č. 209/1992 Sb.). Podle ustanovení čl. 6 odst. 1 Úmluvy každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, zřízeným zákonem, který rozhodne o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu. Z citovaného ustanovení tedy vyplývá mimo jiné právo obžalovaného I. J. na to, aby jeho věc byla projednána spravedlivě. Právo obžalovaného na spravedlivý proces ovšem nemůže být zaručeno za podmínek, kdy obžalovaný vznese námitku podjatosti předsedkyně senátu odvolacího soudu a kdy o této námitce bez možnosti řádného opravného prostředku rozhodne senát odvolacího soudu, jemuž předsedá soudkyně, proti které námitka podjatosti směřuje. Vyloučit možnost přezkoumání takového rozhodnutí soudem vyššího stupně by se evidentně příčilo zásadám spravedlivého procesu ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

K tomu lze jen dodat, že pokud by za uvedených okolností byl opravný prostředek obžalovaného pokládán za nepřípustný, bylo by to též zjevným porušením jeho práva na soudní ochranu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (k tomu viz nález Ústavního soudu ze dne 9. 7. 1998 sp. zn. III. ÚS 86/98).

Z těchto důvodů Nejvyšší soud bez ohledu na poučení uvedené v napadeném usnesení považoval stížnost obžalovaného I. J. za přípustnou.

Nejvyšší soud zjistil, že obžalovaný I. J. podal stížnost opožděně, tedy po uplynutí třídenní lhůty od oznámení usnesení (§ 143 odst. 1 tr. ř.). Obžalovanému bylo usnesení oznámeno tím, že jeho opis byl dne 28. 5. 1999 doručen obhájci (§ 137 odst. 1, 2 tr. ř.). Obžalovaný podal stížnost prostřednictvím obhájce podáním, které bylo obhájcem osobně doručeno Městskému soudu v Praze dne 31. 5. 1999 s tím, že bylo adresováno Nejvyššímu soudu. Podle § 143 odst. 1 tr. ř. se stížnost podává u orgánu, proti jehož usnesení stížnost směřuje, a to do tří dnů od oznámení usnesení. Orgánem, proti jehož usnesení směřuje stížnost obžalovaného I. J., je Vrchní soud v Praze. Z hlediska ustanovení § 143 odst. 1 tr. ř. tedy stížnost měla být v třídenní lhůtě od oznámení usnesení podána u Vrchního soudu v Praze a nikoli u Městského soudu v Praze. Podle § 60 odst. 4 písm. a) tr. ř. je lhůta zachována též tehdy, jestliže podání bylo ve lhůtě dáno na poštu a adresováno soudu, u něhož má být podáno nebo který má ve věci rozhodnout. V zákonné třídenní lhůtě bylo sice podání obžalovaného adresováno Nejvyššímu soudu jako soudu, který má o stížnosti rozhodnout, avšak nestalo se to tím, že by podání bylo dáno na poštu. Podání obžalovaného, jehož obsahem je stížnost, došlo Nejvyššímu soudu teprve dne 5. 8. 1999, kdy mu bylo předloženo Městským soudem v Praze. Pro posouzení otázky, zda

obžalovaný podal stížnost v zákonné lhůtě, je za těchto okolností rozhodný jednak den, kdy obhájci byl doručen opis napadeného usnesení, tj. 28. 5. 1999, a jednak den, kdy podání obsahující stížnost bylo skutečně předloženo Nejvyššímu soudu, t.j. 5. 8. 1999. Z toho je patrno, že stížnost byla podána opožděně.

Nejvyšší soud však nemohl pominout, že obžalovaný nebyl v napadeném usnesení poučen o tom, že stížnost je přípustná, ani o tom, kde a v jaké lhůtě se stížnost podává. Pokud stížnost prostřednictvím obhájce podal u Městského soudu v Praze, je to logicky vysvětlitelné tím, že tento soud mu doručil napadené usnesení, u tohoto soudu se nacházel příslušný trestní spis a tento soud v době podání stížnosti konal řízení ve věci samé (řízení se nacházelo ve stadiu konání hlavního líčení). Za tohoto stavu Nejvyšší soud dospěl k závěru, že obžalovaný, resp. jeho obhájce zmeškal lhůtu k podání stížnosti z důvodů, které je možno považovat za závažné důvody ve smyslu § 61 odst. 1 tr. ř. Proto Nejvyšší soud umožnil obžalovanému, aby prostřednictvím obhájce podle § 61 odst. tr. ř. požádal o navrácení lhůty. Přípis, jímž Nejvyšší soud vyrozuměl obhájce obžalovaného o opožděném podání stížnosti a o tom, kde musí být stížnost podána, aby byla zachována zákonná lhůta k jejímu podání, byl obhájci doručen dne 6. 9. 1999. Doručením uvedeného přípisu Nejvyššího soudu obhájci odpadla překážka, pro kterou byla zmeškána lhůta k podání stížnosti. V třídenní lhůtě od pominutí překážky (§ 61 odst. 1 tr. ř.) obžalovaný prostřednictvím obhájce požádal o navrácení lhůty k podání stížnosti a s touto žádostí spojil opětovné podání stížnosti.

Nejvyšší soud z podnětu této žádosti povolil obžalovanému I. J. navrácení lhůty k podání stížnosti proti usnesení Vrchního soudu v Praze. Vycházel přitom ze zjevné skutečnosti, že obžalovaný zmeškal zákonnou lhůtu jen proto, že se mu v napadeném usnesení nedostalo poučení o tom, že stížnost je přípustná, ani o tom, kde a v jaké lhůtě se stížnost podává.

Za tohoto stavu Nejvyšší soud přezkoumal podle § 147 odst. 1 tr. ř. správnost výroku napadeného usnesení i řízení, které mu předcházelo, a dospěl k následujícím závěrům:

S napadeným usnesením lze souhlasit v tom směru, že na straně JUDr. J. M. nebyl dán důvod k tomu, aby byla vyloučena podle § 30 odst. 2 tr. ř. V tomto ohledu Vrchní soud v Praze správně vysvětlil, že pokud se JUDr. J. M. podílela na rozhodování o vazbě obžalovaného I. J., nestalo se tak ve stadiu přípravného řízení, tj. před podáním obžaloby, nýbrž ve stadiu soudního řízení, tj. po podání obžaloby, byť v souvislosti s rozhodnutím, jímž byla věc vrácena státnímu zástupci k došetření.

Nejvyšší soud se však nemohl ztotožnit s tím, že JUDr. J. M. není vyloučena podle § 30 odst. 1 tr. ř. Podle tohoto ustanovení je z vykonávání úkonů trestního řízení vyloučen soudce, u něhož lze mít pochybnosti, že pro poměr k projednávané věci nebo osobám, jichž se úkon přímo dotýká, k jejich obhájcům, zákonným zástupcům a zmocněncům, nebo pro poměr k jinému orgánu činnému v trestním řízení nemůže nestranně rozhodovat. Obžalovaný I. J. navrhl vyloučení JUDr. J. M. proto, že v deníku M. byl dne 8. 10. 1998, tedy následujícího dne po vyhlášení rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 7. 10. 1998 sp. zn. 1 T 31/95, jímž byli obžalovaní I. J., T. J. a M. K. zproštěni obžaloby, publikován článek, v němž bylo citováno vyjádření JUDr. J. M. k tomuto rozsudku. Obžalovaný dovozoval podjatost JUDr. J. M. v podstatě z toho, že její vyjádření bylo kritikou rozsudku Městského soudu v Praze, že z tohoto jejího vyjádření bylo zřejmé, že rozsudek pokládá za nesprávný, že uvedený postoj zaujala bez znalosti spisu a že za takové situace nemohla nestranně rozhodovat o odvolání státního zástupce proti rozsudku.

V odůvodnění napadeného usnesení je uvedeno, že JUDr. J. M. se od obsahu uveřejněného článku ostře distancuje. Dále z odůvodnění napadeného usnesení plyne, že JUDr. J. M. byla redaktorkou telefonicky kontaktována bezprostředně po skončení jednání městského soudu, a to dotazem na význam procesního postavení svědka, a že celá záležitost byla mediálně zkreslena. Toto zkreslení spočívá podle odůvodnění napadeného usnesení v tom, že byla použita interpretace předchozího

rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 22. 9. 1997 sp. zn. 7 To 35/97, a to pokud jde o tuto část uveřejněného článku: Podle našeho názoru soudce H. nesprávně zhodnotil předložené důkazy. Posuzoval je tak, že to bylo vždy ve prospěch I. J., T. J. a M. K., a naopak v neprospěch šesti mužů, kteří už byli v této cause odsouzeni, řekla soudkyně Vrchního soudu v Praze J. M.

Je však třeba dodat, že Vrchní soud v Praze v odůvodnění napadeného usnesení necitoval spornou část uveřejněného článku úplně, neboť následuje další text tohoto znění: "… řekla soudkyně Vrchního soudu v Praze J. M., která byla rozhodnutím svého kolegy H. viditelně zaskočena. Opravdu je osvobodil? Všechny tři? Vždyť tam byli dva svědci, kteří svědčili proti němu. Ti hoši byli odsouzeni, neměli tedy co ztratit a navíc jim za křivou výpověď hrozila sankce. Podle mého názoru tedy říkali pravdu, dodala soudkyně, která J. causu dostane opět na stůl." Vezme-li se v úvahu i tato část uveřejněného článku, vyznívá v něm citace vyjádření JUDr. J. M. jako celek tím způsobem, že jde o určité hodnocení správnosti rozsudku Městského soudu v Praze vyhlášeného dne 7. 10. 1998.

Bez ohledu na to, jak se JUDr. J. M. skutečně vyjádřila v telefonickém rozhovoru s redaktorkou, která byla autorkou uveřejněného článku, zůstává skutečností, že obsahem článku byla taková citace vyjádření JUDr. J. M. k rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 7. 10. 1998, která objektivně vyznívala tak, že JUDr. J. M. považuje rozsudek za nesprávný.

Nejvyšší soud si je vědom toho, že v České republice dosud nebyla kodifikována etická pravidla výkonu soudcovské funkce, avšak za nezpochybnitelnou část jejich nepsané formy považuje to, že soudce se veřejně předem nevyjadřuje žádným hod-notícím způsobem k věci, v níž má rozhodnout. Z toho vyplývá, že soudce odvolacího soudu se před rozhodnutím o odvolání proti rozsudku soudu prvního stupně veřejně nevyjadřuje v tom smyslu, zda rozsudek je či není správný. Takové vyjádření samo o sobě totiž je způsobilé vyvolat pochybnost o objektivitě a nestrannosti soudního rozhodování.

Jestliže v tisku byly publikovány citace vyjádření předsedkyně senátu Vrchního soudu v Praze JUDr. J. M. vyznívající tak, že JUDr. J. M. považuje rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 7. 10. 1998 za nesprávný, byla již touto okolností samotnou vyvolána situace, která může zpochybnit nepodjatost této soudkyně. Jestliže soudkyně takový hodnotící rozhovor skutečně poskytla, pak bez ohledu na to, zda publikovaná citace jejího vyjádření odpovídá či neodpovídá tomu, co v telefonickém rozhovoru s autorkou článku skutečně řekla, vznikl v důsledku publikace článku mezi JUDr. J. M. a projednávanou trestní věcí takový poměr, který sám o sobě je způsobilý vzbudit pochybnost, že tato soudkyně nemůže ve věci nestranně rozhodovat, jak to má na mysli ustanovení § 30 odst. 1 tr. ř.

Z těchto důvodů byl opodstatněný návrh obžalovaného I. J. na vyloučení JUDr. J. M. podle § 30 odst. 1 tr. ř. Důvodná je také stížnost obžalovaného proti usnesení, jímž Vrchní soud v Praze rozhodl, že JUDr. J. M. není vyloučena.

Nejvyšší soud proto z podnětu stížnosti obžalovaného I. J. zrušil napadené usnesení a sám rozhodl tak, že JUDr. J. M. je podle § 30 odst. 1 tr. ř. vyloučena.

Obžalovaný ve stížnosti namítal také to, že kromě trestního stíhání ve věci, v níž podal stížnost, je proti němu odděleně vedeno další trestní stíhání v jiné věci. Vyjádřil názor, že o obou věcech by se mělo konat společné řízení a že oddělené vedení dvou samostatných řízení je v rozporu se zákonem a s Listinou základních práv a svobod. K tomu považuje Nejvyšší soud za potřebné uvést pouze to, že předmětem jeho přezkumu podle § 147 odst. 1 tr. ř. byla správnost výroku napadeného usnesení, jímž bylo rozhodnuto o návrhu obžalovaného na vyloučení JUDr. J. M., a řízení, které tomuto usnesení předcházelo, tj. řízení vyvolané podáním návrhu na vyloučení uvedené soudkyně. Předmětem přezkumu proto nemohla být zákonnost postupu spočívajícího v tom, že obžalovaný je odděleně stíhán ve dvou samostatných řízeních.